herpy

SKILPADDER

## Common Box Turtle

# *Terrapene carolina*

*Terrapene carolina* er en liten, høyhvelvet og landlevende myrskilpadde fra det østlige Nord-Amerika. Buskjoldet har et hengsel, slik at dyret kan lukke seg helt inne i skjoldet. Arten er dagaktiv, altetende og svært langlivet, men den krever fuktighet, en stor innhegning, rolig stell og som regel en omhyggelig styrt vinterdvale.

Familie: Emydidae

**FAKTABOKS**

### DYRET

| | |
|---|---|
| Voksenstørrelse | **11-20 cm**<br>total lengde inkl. hale |
| Levealder | **40-50 år** |
| Aktiv | **Om dagen** |
| Levevis | **Bakkelevende** |
| Biotop | **Våtmark og temperert skog og eng** |
| Vanskelighetsgrad | **Erfaren** |

### STELL

| | |
|---|---|
| Min. terrarium | **160 × 80 × 40 cm**<br>L × B × H for 1 voksent dyr |
| Temperatur, dag | **21-24 °C** |
| Varmeplass | **29-31 °C** |
| Temperatur, natt | **10-20 °C** |
| Luftfuktighet | **60-80 %** |
| Vann | **Vannskål**<br>dybde 2-5 cm |
| UVB | **Nødvendig**<br>Ferguson-sone 2 |
| Kosthold | **Insekter, frukt, ferdigfôr, planter og mark/snegler** |
| Holdes | **Alene eller én hann med flere hunner** |

### AVL

| | |
|---|---|
| Formering | **Eggleggende** |
| Kullstørrelse | **3-8 egg** |
| Inkubasjon | **50-90 dager**<br>ved 26-28 °C |

### VERN OG PAPIRER

| | |
|---|---|
| CITES | **Liste II** |
| EU-vedlegg | **Vedlegg B** |
| IUCN | **Sårbar (VU)** |

## Om arten

*Terrapene carolina* er en liten til middels stor skilpadde med et høyt, rundt ryggskjold og en stor, hengslet buskplate. Hengslet lar dyret trekke inn hode, hale og bein og klappe skjoldet igjen, så det lukker tett som en eske. Ryggskjoldet er brunt med et svært variabelt mønster av oransje eller gule striper, flekker og flekkrader, og buskplaten er mørkebrun, ensfarget eller med mørkere skygger. Overkjeven er krokformet.

Hannen kan kjennes igjen på flere trekk. De fleste hanner har røde iris, mens hunnens er gulbrune. Hannen har en lengre og tykkere hale, korte, kraftige og krumme klør på bakbeina og en hul bakkant på buskplaten, mens hunnen har lange, slanke og rette bakklør og en flat eller svakt buet buskplate. Hannen er i gjennomsnitt litt større. Skjoldlengden (carapax) er 11-20 cm, og de største formene når 18-20 cm.

Arten rommer flere geografiske former. Med den avgrensningen som følges her, har arten tre underarter: *T. c. carolina* (ca. 15 cm, fire tær på bakbeina), *T. c. bauri* fra Florida (ca. 11 cm, gule striper, tre tær på bakbeina) og *T. c. major* ved Mexicogolfens kyst (ca. 18 cm, mørk og ofte nesten uten mønster). Den tretåede formen fra Mississippi-dalen (*T. c. triunguis*) og de meksikanske bestandene føres av noen forfattere til en selvstendig art, *Terrapene mexicana*, av andre fortsatt som underarter av *T. carolina*, og *T. c. bauri* behandles av noen som egen art. Stellet er det samme, men opprinnelsen har betydning for vinterhvilen. Der formene møtes, er det mange kryssinger, og mange dyr kan ikke henføres til en bestemt form.

Arten ble beskrevet av Linnaeus i 1758. Den er langlivet: dyr i fangenskap blir typisk 40 år eller mer, enkelte over 100 år, og den høyeste kjente alderen er minst 138 år. *T. carolina* er sjenertere og mer krevende enn mange andre skilpadder og er ikke en art for nybegynnere. Den kan forveksles med *Terrapene ornata*, som er bedre tilpasset tørre gress-steppe.

## Utbredelse og leveområde

*Terrapene carolina* finnes i det østlige Nord-Amerika, fra det sørlige Maine og det sørlige New Hampshire over New York og Pennsylvania til Florida og vestover til Michigan, Illinois, det østlige Kansas, det østlige Oklahoma og det sentrale og østlige Texas. Underarten *T. c. carolina* når også det sørlige Ontario i Canada. Utbredelsen er her oppgitt med arten i bred forstand: de vestlige bestandene fra Missouri til Texas hører til den trettåede formen, og bestandene i Tamaulipas og Veracruz i Mexico regnes bare med når de ikke føres til *Terrapene mexicana*. Dyrene lever fra havnivå opp til ca. 1.650 m.

Bestandene er gått tilbake mange steder på grunn av tap av leveområder, veitrafikk, brann og innsamling til dyrehandel, og arten er vurdert som sårbar. Kartet viser bare den opprinnelige utbredelsen.

> **Naturlig utbredelse:** USA, Mexico og Canada.

### LEVEOMRÅDE

Arten lever i åpne skoger, kratt, beitemarker, fuktige enger og ved bekker og dammer. Den foretrekker fuktige leveområder og holder seg oftest innenfor et område med en diameter på høyst ca. 230 m. Overlappende hjemmeområder er vanlig, og dyrene viser sjelden aggresjon mot hverandre i naturen.

Den foretrukne kroppstemperaturen er 29-38 °C. I sommervarmen er dyrene mest aktive om morgenen og etter regn, og søker ellers skygge under råtnende tre og blader, i pattedyrs huler eller i gjørme. I svært varmt vær går de ut i grunne, skyggefulle vannhull for å kjøle seg ned. Vår og høst er de aktive hele dagen og soler seg. Om natten graver de en grunn fordypning og sover i den.

I den nordlige delen av utbredelsen går dyrene i vinterdvale i oktober eller november. De graver opptil ca. 60 cm ned i løs jord, gjørme, gamle stubbehull eller pattedyrganger og vender ofte tilbake til samme sted år etter år. De kommer fram igjen omtrent i april. Hunnen legger egg fra mai til juli, ofte ved skumring, i løs sand- eller leirjord.

Les mer: Vinterdvale og årstider

## Stell

### TERRARIET

*Terrapene carolina* trives best i en stor, sikker innhegning utendørs, og en stor innhegning er alltid bedre enn en liten. Velg en solrik, vindbeskyttet plass med godt drenert jord, morgensol og skygge hele dagen. Veggen må være glatt nok til at dyret ikke kan klatre, minst 60 cm høy og gravd ca. 30 cm ned i jorden, og toppen bøyes innover. Dyret graver og klatrer og finner raskt hullene, så sjekk gjerdet jevnlig. Dekk med nett hvis det er rev, mår, rotter eller katter i området. Plant busker til skygge og spiselige planter som jordbær, og legg fuktige hauger av blader, råtnende stammer og steiner. Et mykt gravehjørne av løs, torvrik jord gir et godt sted å gjemme seg og senere overvintre.

Innendørs gjelder regelen at lengden skal være 8 ganger, bredden 4 ganger og høyden 2 ganger skjoldlengden til det største dyret. Mindre plass brukes ofte med hell, men den vanlige anbefalingen er 8 × 4 ganger skjoldlengden. For et dyr på 20 cm gir det 160 × 80 × 40 cm, tilsvarende godt 1,3 m² gulv. Gulvarealet er viktigere enn høyden, fordi arten lever på bakken, men den er svært aktiv og bruker all plassen den får, så større er bedre. Unger opptil ca. 10 cm kan bo i et terrarium på ca. 120 × 60 × 60 cm. Sett en ugjennomsiktig kant på ca. 10 cm langs frontruten, slik at dyret ikke går og skraper mot glasset.

Bunnen skal være en organisk, fuktighetsbevarende jordblanding: minst 10 cm innendørs og ca. 30 cm utendørs, for eksempel like deler hagejord og kokosjord med litt sand. Legg minst 3 cm løvstrø oppå, gjerne mer, og gi minst to skjul og en fuktig hule, for eksempel med fuktet jord inni. Unngå maiskolber og trespon. Fjern avføring daglig, og skift hele bunnen hver 3.-6.

måned. Hold arten enkeltvis, med mindre innhegningen er veldig stor.

### TEMPERATUR

Innendørs skal det være en solplass på 29-31 °C og en kjølig sone på 21-24 °C. Bruk 50 W halogenspotter, én til en ung skilpadde og minst to til en voksen, og mål overflatetemperaturen på soldekket med en digital probe. Varmen slås av om natten, slik at temperaturen faller til 10-20 °C.

Utendørs trenger dyret ingen kunstig varme om sommeren, men i et kjølig nordeuropeisk klima er sesongen kort. Utenom vinterhvilen skal dyret flyttes inn eller få et varmt, overdekket hjørne når dagene ikke når 18 °C og nettene faller under 10 °C. Kalde, våte perioder gjør dyret sløvt og mottakelig for sykdom, og overoppheting er like farlig, så det skal alltid være skygge, fuktig jord og et sted å grave seg ned.

Vinterhvile: dyr fra den nordlige og sentrale delen av utbredelsen går i vinterhvile i 3-5 måneder i naturen, og friske, voksne dyr i god vekt skal få mulighet til det, enten de holdes ute eller inne. De sørlige formene fra Florida og Mexicogolfens kyst går ofte ikke i vinterhvile og kan holdes våkne og fôret hele året. Unge, syke, undervektige og nyinnkjøpte dyr holdes alltid våkne.

Utendørs graver dyret seg selv ned i løs, godt drenert jord som ikke står under vann. Fra slutten av september legges mer løv på gravestedet, og når dyret har gravd seg ned i oktober-november, må det ikke forstyrres. Legg et ca. 30 cm tykt lag med løv over stedet, gjerne eik eller lønn, som ikke pakker seg helt flatt, og dekk det til, slik at vinden ikke tar det. Stedet må sikres mot rotter og mus.

En vinterhvile innendørs, i kasse eller kjøleskap, er lettere å overvåke. Dyret faster først i minst 2 uker ved normal temperatur og bades i lunkent vann hver eller annenhver dag, slik at tarmen tømmes. Deretter senkes temperaturen gradvis. Under vinterhvilen holdes en stabil temperatur rundt 7 °C i et lett fuktig underlag av mose eller jord; frost er livsfarlig, og over ca. 10 °C bruker dyret opp reservene for raskt. Varigheten er 2-4 måneder. Dyret veies jevnlig og vekkes hvis det går markant ned i vekt, eller hvis det våkner og går rundt. Tallene gjelder doseskilpadder generelt. Etter vinterhvilen heves temperaturen over et par dager før dyret får full varme og mat.

Les mer: Varme og temperatur

### LUFTFUKTIGHET OG VANN

*T. carolina* kommer fra fuktige leveområder og trives ved en gjennomsnittlig luftfuktighet på 60-80 %, som aldri må falle under ca. 50 %. Arten trenger alltid en fuktig hule: et skjul i den kjølige enden, foret med fuktet jord, som skaper et lite, fuktig mikroklima. Fukt jorden og overflatene med en trykksprøyte først om morgenen, men spray ikke direkte på dyret. Et automatisk tåkeanlegg gjør det lettere å holde nivået. Om natten kan en luftfukter hjelpe, og beholderen rengjøres ukentlig. I tørre perioder utendørs vannes innhegningen daglig.

Det skal alltid være friskt vann i en grunn, bred skål som dyret kan sitte i, for eksempel et stort blomsterpottefat nedgravd i bunnen. Vannet må høyst nå til knærne, altså 2-5 cm. Dyret setter ofte fra seg avføring i vannet, så det skiftes daglig, og skålen skrubbes ukentlig med et dyresikkert desinfeksjonsmiddel. Mange dyr drikker også direkte fra jorden under regn.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

### LYS OG UVB

*T. carolina* er dagaktiv og trenger kraftig lys og UVB for å danne vitamin D3. Bruk et T5 HO UVB-rør på ca. 6 % over solplassen, slik at det overlapper varmelampene. Er det nett mellom lampen og dyret, skal ryggen på soldekket være ca. 33-36 cm under røret, uten nett ca. 43-46 cm. Sikt mot en UV-indeks på ca. 3-4 på soldekket, og mål det med en UV-måler. Bytt røret etter produsentens anvisning, fordi effekten faller lenge før lyset går ut.

Et UVB-rør er ikke i nærheten så lyst som dagslys. Supplér med en kraftig LED-lampe på ca. 6500 K som dekker tre fjerdedeler av terrariets lengde eller mer, særlig hvis du bruker levende planter. Lyset tennes ca. 14 timer om dagen om sommeren og ca. 10 timer om vinteren. Utendørs er kunstig lys ikke nødvendig. Dyr som holdes innendørs, bør komme ut i naturlig sollys når været tillater det, men solbad bak glass gir ikke UVB.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

### FÔRING

*T. carolina* er altetende. De første 5-6 årene er unge dyr for det meste kjøttetere, mens voksne spiser mer plantekost. Kosten bør samlet være ca. halvt animalsk og halvt plantebasert og alltid svært variert, for arten kan raskt bli lei én fødetype og avvise den. Unge, voksende dyr får alt de kan spise, hver dag. Nær voksenstørrelsen fôres annenhver dag for å unngå fedme.

Animalsk mat er meitemark, snegler, svarte soldatfluelarver, skrukketroll, tusenbein, gresshopper, siklader, melorm, kakerlakker og krepsdyr. Snegler må være oppdrettet eller renset i en uke på salat, slik at de ikke har spist pesticider eller sneglegift. Plantekost er ville urter og blomster som løvetann, bladgrønt som grønnkål, bær som jordbær og bjørnebær, melon, tomat, squash og spiselige sopper. Eple gis i små mengder. Et ferdigfôr til skilpadder kan inngå som del av kosten. Tilby alltid maten på et fat eller et brett, slik at dyret ikke spiser jord.

Strø kalk over maten ca. én gang i uken og et multivitamin én gang i måneden. Multivitaminet skal inneholde ferdigdannet vitamin A, ikke bare karoten, fordi arten er altetende. Et sepiaskall skal ligge framme som kalkkilde og sliteflate for nebbet. Gi aldri sneglegift eller annen gift i nærheten av dyrene.

### ATFERD OG HÅNDTERING

*T. carolina* er sky og lite egnet til å tas opp. Mange dyr lærer likevel eieren sin å kjenne, tar mat ut av fingrene og setter pris på en lett skjoldmassasje. Håndter bare når det er nødvendig, ved å løfte nedenfra med håndflaten og støtte både kropp og bein med to hender. Et fall kan skade eller drepe dyret. Vask hendene før og etter.

Dominante hanner kjemper og angriper alle andre hanner, så hold høyst én hann i en innhegning, og gi ham flere hunner. Hunner kan holdes sammen. Et dyr som løper rundt langs veggene og skraper, er stresset og mangler beskjeftigelse og skjul. Nyinnkjøpte dyr settes i karantene i minst 3 måneder, og de må ikke blandes med andre skilpadder. Dyr fra dyrehandelen er ofte magre og sykdomsrammet. Kontroller at øynene er klare, og at dyret spiser, før du kjøper. Dyr som er fanget i naturen, tåler fangenskap dårlig, og bare en mindre del av dem klarer seg godt.

Les mer: Karantene og hygiene

## Avl

### KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen er i gjennomsnitt en anelse større enn hunnen, har en lengre og tykkere hale, korte, kraftige og krumme klør på bakbena, en hul bakkant på buskjoldet og som regel røde iris. Hunnen har lange, rette og slanke bakklør, et flatt eller lett buet buskjold og gulbrune iris. Skjoldet vokser 1-2 cm i året de første fem årene, og dyrene blir kjønnsmodne etter ca. 5 år. Veksten avtar deretter, men fortsetter i mer enn 20 år. Ungene gjennomgår flere skifter i farge og mønster og ligner foreldrene etter ca. 10 år.

### PARRING

Paringssesongen går fra våren til oktober. Hannen sirkler rundt hunnen, biter og støter til henne før han stiger opp på henne og lener den hule delen av buskjoldet mot ryggskjoldet hennes. Hannen kan pare seg med flere hunner, og hunnen kan legge befruktede egg i opptil fire år etter én paring. Hold bare én dominant hann sammen med hunnene, og skill dyrene hvis hunnen blir skadet. Hannen kan miste balansen etter paringen og dø av sult hvis han ikke kan rette seg opp, så sjekk jevnlig at ingen ligger på ryggen.

### EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger egg fra april eller mai til juli, oftest sent på dagen eller om natten. Hun graver et flaskeformet reir på ca. 8-10 cm i løs sand- eller leirjord med bakbena, legger 3-8 egg, typisk 4-5, og dekker reiret til igjen. Eggene er avlange, hvite og tynnskallede med bøyelige skall og ca. 3 cm lange. Noen hunner legger flere kull med 3-4 ukers mellomrom. Gi hunnen et uforstyrret område med løs, fuktig jord og ekstra kalk i tiden opp mot eggleggingen.

### INKUBASJON

Eggene kan ligge i jorden hvis reiret beskyttes mot ekstremt vær og rovdyr. Vil du ruge dem kunstig, fjern dem forsiktig med en myk pensel, uten å vende eller riste dem. Legg dem på fuktet vermikulitt eller sphagnum i en lukket plastboks og sett boksen i en rugemaskin. Hold ca. 27 °C og ca. 80 % luftfuktighet. Eggene klekkes etter 50-90 dager, og i naturen tar det ofte ca. tre måneder, avhengig av temperaturen og fuktigheten i jorden. Kjønnet avhenger av temperaturen: reir på 22-27 °C gir for det meste hanner, og over 28 °C gir for det meste hunner. Sjekk jevnlig at underlaget er fuktig.

### OPPDRETT AV UNGER

Ungene kan bruke flere dager på å komme ut av egget. La dem være, og sprøyt bare eggene lett med lunkent vann. Når ungen er ute, har den ofte en plommesekk på buken, som ikke må sprekke. La den bli i rugeboksen en dag eller to, til sekken er tatt opp. Deretter flyttes den til et grunt, lett skråstilt plastbrett, der den ene enden har vann og den andre er tørr, med øyer av

tre, stein eller mose. Vannet må høyst være ca. 1 cm dypt, for ungene vender seg lett over på ryggen og kan drukne. Skift vannet daglig.

Ungene er svært sky og spiser ofte ikke de første ukene. Tilby levende mat i små biter, for eksempel små ormer, snegler og skrukketroll, og tilvenn dem senere til annet fôr. Hold hver unge for seg de første ca. seks månedene, fordi de ellers biter hverandre i hale, hode og bein. Små unger blir lett mobbet av større. Unger skal beskyttes mot rovdyr hvis de er utendørs.

## Helse og vanlige feil

Typiske problemer og faresignaler:

- Dårlig start hos nyinnkjøpte dyr: hovne øyne, manglende matlyst og vekttap. Dyret skal veies, få varme, fuktighet og tilbud om mat, og alle nye dyr settes i karantene.
- Ranavirus: hovne øyelokk, snue og betennelse i munnen. Sykdommen er ofte dødelig og rammer særlig der flere skilpadder holdes sammen. Isoler syke dyr, og kontakt veterinær raskt.
- Mangler i kosten, særlig vitamin A og kalk: sløvhet, hovne øyne og bløtt eller misdannet skjold. Bruk tilskudd som beskrevet og sørg for UVB.
- Parasitter og infeksjoner, særlig hos dyr fra handelen.
- Skader ved fall og for høy eller lav temperatur.

Vinterdvale krever at dyret er friskt og i god vekt, så la gjerne en veterinær med krypdyrerfaring sjekke det før den første vinterdvalen. Ved tvil om dyrets tilstand, vekttap, eller hvis dyret ikke våkner og spiser igjen etter vinterdvalen, skal det til veterinær med krypdyrerfaring. Kontakt også veterinær hvis dyret ikke spiser på et par uker, har utflod fra nese eller øyne eller er unormalt sløvt.

### Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.